

نیرگزی له نیوان حافزو شاعیره کوردەکاندا

پ.ی.د. فاروق محەممەد رازا

زانکۆی هه‌له‌بچه

د. ئوقمان ره‌ئوف

په‌یمانگه‌ی ته‌کنیکی کوردستان

پیشه‌کی

نیرگزی له‌ناو ئەده‌بیاتی کلاسیکی رۆژه‌لاتدا (کوردی، عەرەبی، فارس) رۆل و پێگه‌یه‌کی گرنکی هه‌یه، به‌هۆی داگیرکردنی پانتاییه‌کی زۆر له‌ناو ده‌قه شیعرییه‌کاندا، هۆکاریکی سه‌ره‌کی ئەم فه‌زا فراوانه‌ش، بوونی خالی هاوبه‌شی زۆری نیوان نیرگزی و یاره، بۆیه زۆربه‌ی شاعیران هانایان بۆ بردوه، تاوه‌کو له‌گه‌ڵ یاره‌که‌یان و به‌شێوازی جیاواز به‌راوردی بکه‌ن.

حافزیه‌کیکه له‌و شاعیره دیارانه‌ی جیهان به‌گشتی و ئەده‌بیاتی رۆژه‌لات به‌تایبه‌تی، له‌ناو غه‌زه‌له‌کانیشدا چه‌ندین جارو به‌شێوه‌ی جیاواز وشه‌ی نیرگزی به‌کارهێناوه، به‌و پێیه‌ی شاعیره کوردەکان له‌هوجره‌کاندا شیعره‌کانی حافزیان خویندوه‌و راسته‌وخۆ ئەم کاریگه‌ریه له‌حافزه‌وه گواستراوه‌ته‌وه بۆ شیعره‌کانیان، ئەمه‌ جگه له‌سه‌روشتی خودی نیرگزی خۆی.

وشه‌یه‌که‌یه‌که له‌سه‌سته‌و ریگه‌کان دیاریده‌کات (د.عبد القادر الفاسی، ۱۹۹۰، ص ۳۷)، ئەمه‌ش له‌وه‌وه‌یه که وشه‌په‌یوه‌ندی به‌هێزی به‌سه‌سته‌وه هه‌یه، به‌هۆی شوینی پیکه‌ینانه‌که‌ی له‌سه‌سته‌که‌دا (د. عزالدین إسماعیل، ۱۹۷۴، ص ۱۲۳) وشه‌له‌گه‌ڵ ئەوه‌ی ده‌نگیکه، هه‌لگری ماناو ئیستاتیکیه‌که (د. حلمی خلیل، ۱۹۸۰، ص ۵۶).

نیرگزی جگه له‌وه‌ی گۆلیکه له‌گۆله هه‌ره جوانه‌کانی سه‌روشت، پروداو فۆرمیکه و له‌ریگه‌یه‌وه چه‌ندین شتی جوان و لیکچواندنی لێده‌خوینرێته‌وه، هه‌رله‌به‌ره‌ئه‌مه‌شه به‌شێوه‌یه‌کی فراوان له‌هونه‌رو ئەده‌بی هه‌موو نه‌ته‌وه‌کانی جیهان له‌سه‌رده‌مانیکی کۆنه‌وه، تائێستا ره‌نگیداوه‌ته‌وه، نیرگزی له‌لایه‌ک کراوه به‌ره‌مزی جوانی بۆ شتی تر، له‌گه‌ڵ ئەمه‌شدا له‌هه‌ندێ شتی تردا به‌رامبه‌رکراوه، بۆئه‌وه‌ی شته شوبه‌یتره‌وه‌کان جوانبکات، له‌لایه‌کی تریشه‌وه نیرگزی کراوه به‌جه‌وه‌ریکی گیانله‌به‌ر، به‌وه‌ی له‌گه‌ڵ ئەندامیکی دولبه‌ری خۆشه‌ویستدا به‌رامبه‌رکراوه .

دهتوانین بلیین گولی نیرگز له ریزی هه ره پیشه وهی هه موو جوړه گوله سروشتیه کانه، که له ئه ده بی کلاسیکی رۆژه لاتدا، پیگه و مه نزلگه یه کی تاییه تی و بالای پی سپیژدرا بیت، یا خود گه وره ترین خزمه تی به کلدانی وشه و فره هنگی واتای شیعری شاعیران کردییت .

له راستیدا به راورد کردنی به کارهینانی نیرگز هه روا کاریکی ئاسان نییه و پیوستی به لیکدانه وه و رۆچونی زیاتر هه یه له مه سه له ی به کارهینان و رهنگدانه وه و ئه و جوړانه ی، که نیرگز له خو ی گرتون، بو یه له م لیکو لینه وه یه دا هه و لدر او ه چه مک و جوړی نیرگز له لای حافظ بکریته بنه ماو له گه ل شاعیره کوردهکاندا به راورد بکریت، واته بنچنه ی کاره که به راورد کردنی وشه ی نیرگزه له نیوان حافظی شیرازی و شاعیره کوردهکاندا.

له م پیناوه شدا لیکو لینه وه که کراوه به دوو بهش، له بهشی یه که مدا باس له کاریگری و کاریگه ربوون و جوړه کانی کاریگری ئه ده بی و سنوره کانی و هوکاره کانی کاریگه ربوون کراوه، له گه ل باسکردن له وشه ی نیرگزو رهنگدانه وه و میکانیزمی به کارهینانی، مه بهست له مهش به کارهینانی وشه ی نیرگزو روانینه جیاوازه کانه.

له بهشی دوو مدا باس له رهنگدانه وه ی نیرگز له نیوان حافظو شاعیره کوردهکاندا کراوه، به و واتایه ی به راورد کراوه له نیوان ئه و شاعرانه ی حافظ که وشه ی نیرگزیان تیدایه، له گه ل شاعیره کوردهکان و چۆنیه تی رهنگدانه وه و به کارهینانه کانی وشه ی نیرگز.

بهشی یه که م: کاریگری و کاریگه ربوون

کاریگری و کاریگه ربوون له و چه مکانه ن که ئه ده بی به راورد کاری له سه رده کات و گرنگ و بایه خیکی زو ریشی له بواره جیاوازهکاندا هه یه، چونکه له م پودا کارلیک له نیوان ته واوی ئه ده بیاتی جیهانیدا، بو وه ته واقتیکی سه پینراو، به شیوازیک کرسیتقا ده لیت " جگه له ئادم، هه موان کاریگری یه کتریان له سه ره " به و پییه یی هه موان رۆلیان هه بووه له به شداری کردنی کلتوری مرو قایه تیدا.

به هو ی نزیکی کلتورو زمان و سنو رو ئاین هتد بیوان کوردو فارس وایکردووه، کاریگری و کاریگه ربوون زو ر به ئسانی له نیوان ئه م دوو گه له دا هه بییت ، جگه له مهش پرۆسه ی خویندن و ئاین داری و بازرگانی و سه ربازی، ئه وهنده ی تر ئه م پرۆسه ی نزیکتر کردو ته وه، به مانایه کی تر تیکه لی ئاین و سنورو کلتورو خویندن و رۆشنییری وایکردووه، هه ندی جار باس له سه ره یه ک زمانی و یه ک نه ته وه یی ده کریت .

" کاریگری (ته سیر) بزوتنه وه یه کی ئه نتولوجییه و ئامانجی پاراستنی حسی هاو بهش و مرو بییه، که به پیی سه رده م و که شه که به ها که ی ده گوریت " (سعد علوش، ۱۹۸۶، ص ۱۲۱) دانیال هینری باجو ده لیت " هه موو ده قیک هه لیتجان و گورانه بو ده قیک، یان چه ند ده قیکی تر " (دانیال هنری باجو، ۱۹۹۷، ص ۲۷) به لام له گه ل ئه م هه لیتجان هه شدا زو ر جیاوازی و تاییه تمه ندی جیاوازه لرووی زمان و کلتورو رۆشنییری هتد له نیوانیدا هه یه.

محهمه د غنیمی هیلال ده لیت " چه قی کاریگه ربوون ره سه نایه تییه، ره سه نایه تی تاکه کان، ره سه نایه تی نه ته وه یی و به هو یه وه لاسایی به ره مهین به دیدیت، نه ک لاساییه کی کویرانه، که نو یکردنه وه دو چاری لادان ده کات " (محمد غنیمی هلال ، ۱۹۹۲، ص ۲۹).

جۆره‌کانی کاریگه‌ری ئەدهبی و سنوره‌کانی

هه‌موو پرۆسه‌یه‌کی کاریگه‌ری و کاریگه‌رییوون ، په‌یوه‌ندی کارتیکه‌رو کارتیکراو و هۆکاری کاریگه‌ربوونی هه‌یه، چونکه خودی پرۆسه‌که ده‌بیته ئەمانه بېریت، له‌پیناو هینانه‌دی پرۆسه‌ی کاریگه‌رییوونه‌که ، ئەم کاریگه‌رییوونه‌ش به‌دریژایی میژوو، مانه‌وه‌ی تیکست ، یان وته‌کان کاریگه‌ری خویان به‌جێده‌هێلن، بۆیه ئەم پرۆسه به‌قوناغ و سه‌رده‌مه‌کان ناوه‌ستیت و پرۆسه‌که‌ی به‌رده‌وامه.

هه‌ر بۆیه دۆزینه‌وه‌ی کاریگه‌ری و هۆکاره‌کانی کارلیکردن، کاریکی ئاسان نییه و پێویستی به‌خویندنه‌وه‌و وردبونه‌وه‌ هه‌یه، له‌گه‌ڵ دۆزینه‌وه‌ی رایه‌لی ئەو په‌یوه‌ندییه‌ی که‌وایکردوووه ئەم پرۆسه‌یه دروستبیت.

له‌راستیشدا پرۆسه‌ی کارتیکردن و کاریگه‌ری له‌پله‌ی یه‌که‌مه‌دا، له‌ریگه‌ی به‌دلبوون و به‌جوان بینینی ده‌قه‌که، یان په‌یامه‌که‌یه‌و لێره‌وه پرۆسه‌ی کاریگه‌ری پیاده‌ ده‌بیت، فان جیرمونسکی (zhirmunsky) پیناوه‌یه " ئەم به‌ده‌نگه‌وه‌ چوونه‌ی ده‌قی به‌رامبه‌ر له‌خۆوه نییه، به‌لکو پرۆسه‌یه‌کی ریکخواه " (عز الدین مناصره، ۲۰۱۳ ، ص ۱۲).

ئولدریج (Aldridge) ده‌لێت " بوونی دیاره‌یه‌که، یان چهند دیاره‌یه‌که له‌ناو کاری نوسه‌ریکدا ، ئاماژه‌یه بۆ پشتبسته‌ستی ئەو نوسه‌ره له‌سه‌ر کاری نوسه‌ریکی تر " (بدیع محمد جمعه ، 1980 ص ۱۹)

جۆره‌کانی کاریگه‌رییوون :

۱ کاریگه‌رییوونی لیکدانه‌وه‌یی (راقه‌یی): بریتیه له‌جۆره کاریگه‌رییوونه‌ی، که به‌هۆی لیکدانه‌وه‌ی وینای نوسه‌ره‌که‌وه، ده‌که‌وێته ژێر کاریگه‌ری نوسه‌ره‌که‌وه.

۲-وه‌رگرتنی به‌شیک له‌وینه‌که، یان دیمه‌نه‌که: بریتیه له‌جۆره کاریگه‌رییوونه‌ی، که که‌سه‌که پاش به‌دلبوونی وینه‌که، واده‌کات به‌شیک دیمه‌نه‌که‌و به‌و شیوه‌یه‌ی که له‌گه‌ڵ زمانی دووه‌مدا ده‌گونجی، داده‌رژیته‌وه.

۳-وه‌رگرتنی وینه‌که وه‌ک خۆی: ئەم جۆره‌یه که وه‌ک وه‌رگیران و به‌شیوه‌ی خۆی وه‌ریده‌گریت.

هۆکاره‌کانی کاریگه‌رییوون

ئەده‌بی کوردی کۆمه‌لیک هۆکاری زۆر سه‌ره‌کی هه‌ن، که وایکردوووه بکه‌وێته ژێر کاریگه‌ری ئەده‌بی فارسییه‌وه، له‌وانه:

۱-پرۆسه‌ی خویندن :

له‌به‌رئه‌وه‌ی له‌سه‌رده‌می ئەده‌بیاتی کلاسیکدا خویندن له‌مزگه‌وته‌کاندا بووه‌و له‌پرۆسی خویندنی‌شدا دیوانی شاعیرانی وه‌ک خافز و فیرده‌وسی ...هتد خویندراون، چ وه‌ک زمان، چ وه‌ک پرۆگرامی په‌روه‌رده‌یی و په‌وابیژی...هتد بۆیه ئەو ئایدیای وینانه‌ی که‌له‌شعیری ئەم شاعیرانه‌وه هه‌بوون، راسته‌وخۆ کاریگه‌ریان له‌سه‌ر شاعیرانی کورد هه‌بووه.

۲-پرۆسه‌ی پۆشنیری و فیربوون:

له‌به‌رئه‌وه‌ی فیرخواز له‌پیناو خویندن له‌و سه‌رده‌مه‌داو به‌پێی قوناغه‌کانیان ، گه‌شتیان کردوووه بۆ ناوچه جیاوازه‌کان له‌ کوردستانی عێراق و ئێران ، بۆیه شاره‌زایان له‌ئه‌ده‌بیات و زمانی فارسه‌وه په‌یداوکردوووه، لێره‌وه ئەم پرۆسه‌ی فیربوونه کاریگه‌ری له‌سه‌ر شاعیرانی کورد دروستکردوووه.

۳- په یوه ندى كهلتورى و پوښنبرى :

به هوى سروشتى په يوه ندى شاعيرانى كورد به شاعيرانى فارسه وه، واكردوه كه وتنه ژير كاريگه رى و كارتىكراوى په ننگيداوه ته وه.

۴- كوچكردن:

به هوى كوچى شاعيره كان بو ئيران و مانه وه يان له وى، راسته وخو په يوه ندى و كاريگه رى له نيتوان نه ده بى فارس و كورديدا په ننگيداوه ته وه.

۵- كاريگه رى نه ده بى:

كاريگه رى نه ده بى كاردەكات بوئه وهى په يوه ندى ئالوزى له نيتوان كاره نه ده بيه كان ئاشكرا بكات، نه م كاريگه رهش به شيوهى راسته وخو بيت، يان ناراسته وخو، به وهى دوو نوسه ر په يوه ندى يان به يه كه وه هه يه و كاريگه رى ده كه نه سه ر يه كتر، يان له ريگه ي هوكاره كانى په يوه ندى يه وه، يا خود زمان، هه رچى په يوه ندى نارسته وخويه، بريتيه له مانه وهى نوسه ريك له ولايتيك و كاريگه ربوون به ده قيك، يان بيريك، يان بينينى وينه و وه رگرتنى.

۶. به كارهينانى سه رچاوهى فارسى:

زور له نوسه رو شاعيره كورده كان، كاريگه رى سه رچاوه فارسىه كانيان له سه ر بووه، به و پتيه ي هه م خويناويانه له حوجره و مزگه و ته كان، هه م خويناويانه ته وه و وه ك سه رچاوه به كاريان هيتاوه، وه ك شاعيره كان و شه ره فخانى به دليسى، زور جاريش به ئاشكرا ناوى نوسه ره كه يان به نموونه هيتاوه ته وه، جگه له مهش زور جار تيكسته فارسىه كانيان وه رگيراوه سه ر زمانى كوردى.

۷. لاساى كورده وهى نه ده بياتى فارسى :

به هه مان شيوه به نوسين، يان وه رگرتنى وينه و ديمه نه كانى شاعيره كان، كه وتونه ته ژير كاريگه رى شاعيران و نوسه رانى ئيرانه وه و به هوى نه م كاريگه ريه شه وه لاساى كورده وه و كاريگه رى و كارتىكراوى ليكه و ته وه.

۸. كاريگه رى زمان له سه ر يه كترى:

له ريگه ي كاريگه رى بوونى شاعيره كان به نه ده بياتى فارسىه وه، كومه ليك وشه ي فارسى هيتاوه ته ناو شيعره كانيانه وه، هه رچه نده به پيچه وانه شه وه راسته، به لام دوزينه وهى نه م لينكه بو كورد كه ميك ئالوزه، چونكه سه رچاوه كونه كانمان له ناوبراون، له پيتاوه ره سه نايه تى هيشتنه وهى زمانى فارسى.

۹. كاريگه رى غه زل :

-هيتاوه ناوه وهى غه زه لى ئاشكرا، يان بيپه رده ي هه سته كان، يان فيربوونى وه ك نوسينى شيعر بو مه ستوره له لايه ن نالى و شيعرى شيخ ره زاي تاله بانى و قاله له شيعرى كوردى شاعيردا، ئاماژه ي راسته وخوى نه م كاريگه رته ن .

-هيتانى شيعرى مه ي بو ناو شيعرى كوردى به هوى كاريگه رى شاعيرانى فارسىه وه بووه .

وشه ي نيرگزو ره نگانه وه و به كارهينان

له گه ل نه وهى وشه ي نيرگز وشه يه كى جيگيره، به لام كو كورده كانيان جياوازه له نيتوان كورد و فارس و عه رهدا، به لام به سروشتى گولى نيرگز له به ره نه وهى له كوستاندا رواوه و گوليكي كوستانيه، وشه كه

عەرەبی نییە و ئیمە ی کوردیش خۆمان بە کۆنتر لە فارس دەزانین و بە وشەیهکی کوردی دەزانین و ئەوان لە ئیمەیان وەرگرتووە.

سەبارەت بە دەستوری وشە ی نیرگز ناویکە گوکردن و دەربرینی ئاسانە و لە ئەنجامی جوانی و سەرەنجراکیشی سۆزیکێ تایبەتی هەیە، لە بەرامبەر ئەمەشدا دەتوانرێ نیرگز بۆ هەموو جۆرە ناو لیتانیک بە کاربەینریت (ناوی کەسی، گشتی، تایبەتی و... هتد) هەندێ جاریش بۆ ناویک لە دەرهو دە ی واتای خۆی بە کار دەهینریت، واتە دەخوارریت بۆ شتی تر، لە شیعری حافزدا لە هەر شوینیکدا، کە ناوی نیرگز دەبینریت، ناوی کەسە و ئەو شوینانەش، کە بە چەمکی واقعی وەک گۆلی نیرگزه، ناوی گشت و لە هەموو بوارەکاندا ناویکی سادە یە، لەو شوینانەش کە بە چەمکی (چاو) بە کاربەیناوە دووبارە خوارە یە، حافز نیرگز بە واتای تایبەتی بە کارنەهیناوە، چونکە هەموو نیرگزهکان ناویکی کەسی و سادەن، بۆیە لەم روانگە یەو شیعەرەکانی حافز و هەندێ لە شاعیرە کلاسیکی و رۆمانسیە کوردییەکان دەهینن و لێیان دەکۆلێنەووە.

هەرچی لای شاعیرە کوردەکانیشە بەهۆی هەمان خاسیەت و سیفاتی گۆلی نیرگزهو، هەمان رەنگدانەووە لیکچواندنی هە یە و رۆلێکی ئەکتیفی لە شیعری شاعیراندا پێیە خشراو.

بەشی دووهم: رەنگدانەووە ی نیرگز لە نیوان حافز و شاعیرە کوردەکاندا

حافز لە غەزەلیاتەکانی خۆیدا لە (٤٤) بەیت دا سودی لە وشە ی نیرگز وەرگرتووە. لەکۆی ئەمانەش ناوی (٤٦) پلە ی نیرگزو هاوشیووەکانی بردو، کە نیرگز زیاتر لە چەمکی خواراوی خۆی بە کاربەیناوان، لە شیعری حافزدا سەرەرای ئەم بە کارهینانە خواراوە، چەشن، یان رەمزی مەستی، نالە و زاریە و لە بنچینەشدا ئەو ی هۆکاری پە یو هندی نیرگزه، کە بە واتای گۆل و نیرگز، یان وەک واتای چاو بە کارهینراوە، هەر ئەم مەستیە یە.

حافز (١٣٢٦-١٣٩٠) بە بیگومان یەکیکە لە زانا گەورەکان، لە زۆربە ی شیعەرەکانیدا کە نیرگزی بە کارهیناویت، ئاوری لەم حالەتە داووەتەو تیشکی خستووەتە سەر ئەم مەستی و نیازمەندیە ی، هەندێ جاریش ئەم مەستیە لە چاوی یار و خودی نیرگزدا دەبینیت، هەر لە بەر ئەمەشە لەبری چاو بە کاریدەهینیت، بۆ نمونە پینچ لە شیعەرەکانی دەهینینەو، کە زۆر بە ئاشکراو دیار، دەتوانرێ پە یو هندی راستەوخۆی نیرگزو چاو مەستی ببینریت، هەرچەندە بەیتی زۆر لەم روانگەو هە یە، بە لام بەم چەند بەیتە، دەتوانریت مەبەست دیاریبکریت:

یەکەم: وەک چاو

مەبەست لەو هە یە کە شاعیر نیرگسی چواندووە بە چاوی یار و لە پیتا و بەرزپرگرتنی، خاسیەت و تایبەتمەنی نیرگسی پێیە خشیووە، وەک دەلیت:

— نازها زان نرگس مستانه اش باید کشید

این دل شوریده تا ان جعد و کاکل بایدش... ٢٧٦

نالی دەلیت

هەناسە کەم زولفە کە ی لادا و مە یلێکی نە کرد چاوی

نەسیم ئەنگوست و شە و رابورد نیرگز هەر لە خەودایە... ٥٦٤

-در دیر مغان آمد یارم قدحی در دست
 مست از می و میخواران از نرگس مستش مست...۲۷
 سالم دهلیت"
 ساقی لهپه‌رده دهرهات، جامی شهرابی هینا
 دل خیره‌ما له حیرهت، مهه ئافتابی هینا...۶۸
 - نرگس مست نوازش کن مردم دارش
 خون عاشق به قدح گر بخورد نوشش باد...۱۰۵
 -صلاح از ما چه می‌جویی؟ که مستان را صلا گفتیم
 به دور نرگس مستت سلامت را دعا گفتیم... ۳۷۰
 - ز شوق نرگس مست بلنسد بالایی
 چو لاله با قدح افتاده بر لب جوی‌ام...۳۷۹
 له‌م روانگه‌شه‌وه ئه‌حمه‌د موختار جاف دهلی:
 نه‌خوش که‌وت نیرگزی بیچاره بو ئه‌و ئه‌و چاوه بیماره
 قه‌دی نوشتایه‌وه عه‌رعه‌ر که‌دی بالای ئه‌و یاره...۵۶
 لیره‌دا شاعیر نه‌خوشی ده‌داته پال نیرگز بو ئه‌و چاوه، که‌چاوی نه‌خوشی یاره، به‌هوی ئه‌مه‌شه‌وه قه‌دی
 چه‌ماوه‌ته‌وه وه‌ک عه‌رعه‌ر، که‌ بالای ئه‌و یاره‌ی دیوه، لیره‌دا وینه‌یه‌کی زور جوان بو ئه‌م حاله‌تی
 نیرگزه‌ی دروستکرده به‌همان شیوازه‌کانی حافز .
 -نرگس گلبد شیوه ی چشم توزهی چشم
 مسکین خبرش ازسر ودردیده حیا نیست...۶۹
 - شرمش از چشم می پرستان باد
 نرگس مست اگر بروید باز...۲۶۲
 له‌م به‌یته‌دا حافز چاوی به‌ستراو بالاتر له‌نیرگز ده‌زانیت، به‌شیوه‌یه‌ک که‌ گه‌شاننده‌وه‌ی به‌هوکاری
 شه‌رمه‌زاری داده‌نیت، ده‌بیت زور به‌وردی سه‌رنج بدن که‌په‌یوه‌ندی مه‌ستی وخه‌م له‌م به‌یته‌دا.
 له‌نیتوان چاو نیرگزدا، به‌روونی دیاره، گولی نیرگز به‌سیفه‌تی غه‌مگینی و مه‌ستی و چاوی غه‌مگینی
 په‌رستاران له‌به‌رامبه‌ر دیدگای حافزدا، بووه‌ته‌ حاله‌تیکی چه‌سپاو، له‌م نیوه‌نده‌شدا حافز چاوی
 په‌رستراو به‌رتر ده‌بینیت له‌ نیرگز، که‌ سیفه‌تی ئه‌و مه‌ستی‌یه.
 نالی ده‌لیت:
 -ئه‌و چاوه غه‌زاله فه‌ته‌راتی سه‌روماله
 ئه‌و نه‌رگسه کاله نه منی هیشته نه کالا...۱۱۳
 -بی بیته گولی ژاله، هم بی به‌ره، هم تاله
 قه‌د سه‌رو سه‌نوبه‌ر کچ، چاو نیرگسی شه‌هلا کچ...۱۶۳
 نالی ده‌لی کور وه‌ک گولی ژه‌له‌یه‌و کچ سه‌نوبه‌رو چاوی وه‌ک نیرگسی به‌ست
 مه‌حوی ده‌لیت:

چ حاجەت نەرگسی مه‌ست بکه‌م وه‌سفی به‌مه‌خموری
که چاوی سورمه کیشراوی خودایی بی، له‌کل چی بکا..... ٤٨
ده‌لی چاوی یار له خوداییه‌وه مه‌سته و پیوستی به نیرگسی مه‌س نییه.
حه‌مدی له‌شیریکدا ده‌لیت :

چوبیه گولشه‌ن ئابروی گولا بوو به‌یه‌کجاری تکا
کویریکه نیرگس مه‌ست و شه‌هلا ناگه‌ری ... ٣٨٣
لیرده‌دا هه‌مدی زیاده‌پۆیی له‌چاوی یاریدا ده‌کات له به‌رامبه‌ر نیرگزا، به‌وه‌ی نه‌ک بچینه‌تا باخه‌وه به‌س
نیرگس کویرده‌کات، به‌لکو یار ده‌نیری بو گولستان، تاوه‌کو ئابروی گولیش به‌یه‌کجاری بچی، ئه‌گه‌ر
به‌راورد بکریت له‌گه‌ل پوخساری ره‌نگی دوله‌ردا .
مه‌وله‌ویش ده‌لیت :

بدیه نەرگسان جه شه‌ونم بین که‌یل
په‌رسا : کون ؟ عه‌رزکه‌ر : قه‌یسه‌که‌ی دوجه‌یل ... ٤٩٧
مه‌وله‌وی وه‌ک چاو به‌کاری هیناوه و ده‌لیت بروانه بو چاوه نیرگسیه‌کانی، که‌له‌خه‌فه‌تا پرپوون له
دلۆپی فرمیسکی شه‌ونمی، واته لیکچوواندنیککی شیوه‌ی وگشتی له‌نیوان چاو و نیرگزا دروستکرده‌وه .
حافظ ده‌لیت:

نرگس گلبد شیوه چشم تو زهی چشم
مسکین خبرش از سر و در دیده حیا نیست... ١٧٨
لیرده‌دا بالایی چاو به‌رامبه‌ر نیرگز شتیکی زور پوون و ئاشکرایه، چونکه حافظ ده‌لیت نیرگز شیوه‌و
ناز له‌چاوی یار داواده‌کات، واته خوی شتیکی نییه‌و له‌یه‌کیکی تر داواده‌کات، له‌نیوه‌به‌یتی دووه‌مدا
له‌به‌ر خوشخه‌یالی نیرگز خه‌می بو ده‌خوات و به‌شیوه‌یه‌کی سوز ئامیر ناوی (مسکین، بیگونا) ی
لیده‌نیت و له‌گه‌ل ئه‌مه‌ش دا له‌رسته‌ی (در دیده جیانسیت) نیرگز له‌به‌رئه‌وه‌ی به‌دوای چاوی
مه‌عشوقه‌وه‌یه، به‌بی حه‌یا ناوی ده‌بات، ده‌بیت سه‌ره‌نجیش له‌وه‌ بدین حافظ له هه‌موو ئه‌م به‌یتانه‌دا
له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی قسه له‌چاو و نیرگز ده‌کات، که‌خه‌لکی نیرگز وه‌ک یه‌ک مرؤف له زه‌نی خویدا دلنیا
ده‌کات و گولبوونی نیرگز ده‌سپیریه‌ته فه‌رامۆشی، ئه‌م کاره واته نسه‌بدانی کاره مرؤییه‌کان
به‌شته‌کانی تر، که‌سایه‌ت به‌خشین له‌شیریه‌کانی تردا که‌م وزوربوونی هه‌یه، به‌لام لیرده‌دا
خوینهر به‌شیوه‌یه‌کی دیار و به‌روونی روبه‌رووی ئه‌م جووره که‌سایه‌تی به‌خشینه‌ ده‌بیته‌وه، واته
ده‌زانیت شتی له‌م جووره واقعی نییه، به‌لام حافظ ئه‌م به‌شه‌ شیریه‌کانه‌ی له‌گه‌ل یه‌کترا تیکه‌ل ده‌کات،
تاوه‌کو مرؤف زیاد له‌وه، به‌م که‌سایه‌تیه‌وه سه‌رقال ده‌بیت، له‌زه‌نی خویدا ئه‌وه ویناده‌کات، که‌حافظ
وتویه‌تی، واته به‌دوای ئه‌وه‌وه‌یه‌که، له‌پاستیدا له‌ده‌روه‌وه ده‌بیبینیت و هه‌ستی پینکات، له‌کاتیکدا شتی
له‌م جووره بوونیککی ده‌ره‌کی نییه‌و ئه‌مه له هونه‌ری بیکرانی حافظه .

حه‌مدی ده‌لیت :

قه‌ترانی تی تکاوه ئه‌گه‌ر داخی دل نه‌بی
یا سورمه‌یه به‌دیده‌ی نیرگس که‌شایه‌وه ... ٤١

لیردها شاعیر چاوی خوښه‌ویست و نیرگز له‌یهک پله‌دا دانه‌نی و پیتیوايه به‌بوونی کلی چاو و بینینی نیرگس ده‌گه‌شینته‌وه .

هه‌روه‌ها ده‌لیت :

به‌چاوی مه‌ستی جانان نیرگسی شه‌هلا ده‌شوبه‌ین

که بادامی سپیبه‌که‌ی قابیلی ته‌تیقی خر‌نوکه... ۶۳

حه‌مدی له‌م غه‌زه‌لیدا به‌شیوه‌یه‌کی ساکار باسی له‌و راستیه‌ کردوه، که له ئە‌ده‌بدا چاوی دولبه‌ران له‌گه‌ل نیرگزدا به‌راورد ده‌کریت، چونکه گولیکه‌ ره‌نگی سپی وزه‌ردی هه‌یه، چاوی ئاده‌میزادیش له‌دوو ره‌نگ پیکهاتوه .

مه‌ولانا خالیدی نه‌قشبه‌ندی ده‌لیت :

ده‌می خونچه به‌مه‌دحی ئە‌و ده‌مه ئە‌که‌ریتته‌وه هه‌ر ده‌م

به‌تیالی چاوی نیرگس ره‌نگی زه‌رده هه‌دی خو‌ی زانی ..ل ۱۴۳

شاعر فه‌لسه‌فه‌یه‌کی زور جوانی به‌کاره‌یناوه، که‌تیل بو دلداران هاتوه که‌له‌کاتی ترس، یان به‌نازه‌وه سه‌یری یاران ده‌که‌ن و بو‌غه‌مزه و نازه‌وه ده‌که‌ونه داوی دلداریه‌وه .

حافظ ده‌لیت :

گشت بیمار که چون چشم تو گردد نرگس

شیوه تو نشدش حاصل و بیمار بماند... ۱۷۸

ئهم به‌یته‌ی حافظ به‌هه‌مان شیوه‌ی به‌یتی پیشوی، له‌نیوه به‌یتی دووه‌مدا حافظ هۆکاری بیماری نیرگز به‌ نامورادی و ناکامی نیرگز زانیت، چونکه نه‌یتوانیوه بیته‌ چاوی خوښه‌ویسته‌که‌ی، دانه پالی نه‌خو‌شی له‌وه‌یه له‌و روانگه‌یه‌وه ده‌بیت، به‌شیک له‌پوی نیرگز زه‌رده، حافظ زه‌ردی پوی نیرگز به‌هۆکاری نه‌خو‌شی ئە‌و ده‌زانیت، ده‌بیت لی‌ردها بوت‌ریت نامرادی نیرگز به‌هاوتابوون له‌گه‌ل چاوی خوښه‌ویسته‌که‌ی، نه‌خو‌شی و له‌ناکامدا زه‌ردی پویه‌تی، که بو زیاتر پوونکردنه‌وه ده‌بیت، ئە‌م نه‌خو‌شیه‌ش له‌به‌ر دوو هۆکاره، یه‌که‌میان نیرگز له‌و روانگه‌یه‌وه نه‌خو‌ش ده‌که‌ویت، که خوښه‌ویستی هه‌یه هه‌روه‌کو چاوی یار، دووه‌میان ئە‌وه‌یه که نیرگز به‌ئاره‌زوی خو‌ی گه‌شه‌ ناکات، به‌هه‌مان شیوه‌ش به‌نه‌خو‌شی ده‌مینیتته‌وه.

حافظ ده‌لیت :

نرگس همه شیوه‌های مستی

از چشم خوستت به وام دارد... ۱۱۸

به‌رجه‌سته‌ترین پیشه‌ی ئە‌م به‌یته لیکچوونی په‌سه‌ندیده‌یه، به‌هۆی ئە‌مه‌شه‌وه نیرگز له‌گه‌ل هه‌موو خه‌مه‌کانی خویدا دوباره قه‌رزاری چاوی یاره .

حافظ ده‌لیت :

شوخی نرگس نگر که پیش تو بشکفت

چشم دریده ادب نگاه ندارد... ۱۲۷

له م بهیته دا حافظ پشکووتنی نیرگز له بهرامبهر خوشه ویسته کهیدا به بی نه ده بیکی په تی ده زانیت، نه م بهوشه ی (دریده - پاره بوون) که له دهنګه کانی سه رزنشت و نه فرته و بهراشکاوای باسی دهکات، کهواته په یوه نډیه کی جوان له نیوان چاوی پاره بوو، که شانه وده هیه .
هه روه ها ده لیت:

رواست نرګس مست ار فکند سر در پیش

که شد ز شیوه ی ن چشم پر عتاب خجل... ۳۰۵

له جیهانی سروشتیدا ده توانزی نه وه ببینیت، که نیرگز دوا ی که شانه وه، نه پنیه کان ده شارپته وه، حافظ نه م نه پنیه به شه رمه نده بوونی نیرگز له چاوی یاره که ی ده زانیت، به خسته پرووی نه م کاره، جوړیک له جوانی بایس له شیعه رکانیدا ده خاته روو، که نیشانه ی به رزی و بالایی چاوه له بهرامبهر نیرګزا .

مه لانا خالیدی نه قشبه ندی ده لیت:

گزنگی چاوییه وا داویه له نه گسی چاوی رووناکه

به خاکی پی نه و سنبول دهکا ریحانه ره یحانی... ۴۳

لیردها شاعر ده لیت گزنگی چاوی یاره وه له اتوه و داویه له نیرگز، بویه وا نیرگز که ش بووه ته وه و چاوی هه لپناه، نه گینا نیرگز که ی توانیوتی له بهرامبهر چاوی یاردا خو ی بنویتی، به مه ش شاعر جوانی بایس له چاوی یاردا ده ببینته وه .

حافظ ده لیت :

نرګس ار لاف زد از شیوه چشم تو مرنج

نروند اهل نظر از پی نابینایی... ۴۹۰

نه مه پینجه مین بهیته که حافظ شیوه ی چاوی یار به رزتر له نیرگز داده نیت، جګه له دیری خواره وه ته نها له یه ک بهیته تر دا دوباره به رزی شیوه ی چاوی یار له بهرامبهر نیرګزا ده خاته روو.
حه مدی ده لیت :

بوو به یه ک چل نیرګزی سه حرای ئولفهت قه یسی شیت

به و کلی نازه که چاوی مهستی له یلا ریژرا..... ۵۶

لیردها حه مدی ده گه رپته وه بو روداوی قه یس و سارا و نیرګس و چاوی مهستی له یلا، بویه ده لیت چاو دوو رهنګه و نیرګزیش دوو رهنګه، له بهر نه وه شاعر له گه ل یه کتردا به راوردیان دهکات، حه مدی ده لیت نه مانه دووشتی پیچه وانیه یه کترن و پیکه وه کو بوونه ته وه، تا ده لیت :

هه ر له زهیده ی قاعیده ی عیلمه که جهمعی صید دهکا

مهست هو شیاره، سپی وره شی نیرګسی شه هالی تو... ۵۶

شاعر له هه ندی جیګادا چاوی یار ده گه یه نیته پله یه ک له جوانیدا ده چوینیت به نیرگز.

حافظ ده لیت :

نرګس کرشمه می برد از حد برون خرام

ای من فدای شیوه چشم سیاه تو... ۴۰۹

وتنی وشه‌ی شیوه له‌م به‌یته‌دا له‌گه‌ل هه‌موو به‌یته‌کانی تردا جیاوازه، له هه‌موو به‌یته‌کانی تردا مه‌به‌ستی حافظ له‌شیوه‌و ریگه‌و ره‌وشتی تایبه‌تی چاوی یارو خوشه‌ویسته‌که‌ی بووه، که نازو مه‌کر، ده‌توانیت بیته‌هاوشیوه‌ی ئەم حاله‌ته، له‌م به‌یته‌ی خواره‌وه‌ی حافظدا شیوه‌ته‌نهما به‌واتاو چه‌مکی نازهو واتای تر ناتوانیت ئاماژه به‌م حاله‌ته بکات .
حه‌مدی ده‌لیت:

مه‌ستی سورمه‌ی نازه‌ت چاوت نیرگسی شه‌ه‌لایه بوچ ؟

زولفی ئەفشانت نمونه‌ی توره‌یی له‌یلایه بوچ ؟ ۸۶....

له‌لای حافظ جگه له‌مانه له (۷) به‌یتی تردا، نیرگزل به‌واتای گشتی خوی به‌کاره‌ینراوه، ئەوانیش:

۱- بجز آن نرگس مستانه که چشمش مرساد

زیر این گارم پیروزه کسی خوش نشست..... ۵۳

۲- ارغون جام عقیقی به سمن خواهد داد

چشم نرگس به شقایق نگر ان خواهد شد.. ۳۶

۳- رسید موسم آن کز گرب چو نرگس مست

نهد ببای قدح هرکه شش درم دارد..... ۸۶

۴- گشاده نرگس رعنا زحسرت آب از چشم

نهاد لاله زسودا، بجان ودل، حد داغ..... ۹۴

۵- لاله ساغر گيرو نرگس مست و برما نام فسق

داوری دارم بسی یارب کرا داور کنیم... ۵۴

به‌هه‌ر حال له (۱۷) به‌یت له‌کوی (۴۴) به‌یت نیرگزل به‌واتای گشتی به‌کاره‌ینراوه، حافظ ته‌نهما له‌م به‌یته‌ی

خواره‌وه‌دا چاوی به‌نیرگزل چواندوه:

به‌بوی او دل بیمار عاشقان چو صبا

فدای عارض نسرين و چشم نرگس شد... ۱۶۷

ئه‌حمه‌د موختار ده‌لیت :

به‌هاران دایما هه‌ر سوچه بو نیرگزل ئه‌به‌م وه‌ک شیت

که چونکه پیوه‌یه‌تی شیوه‌ی چاویکی بیماری..... ۶۷

شاعیر سیمو شیوه‌ی چاویکی بیمار ته‌نهما له‌گولی نیرگزلدا ده‌بینیت، ئەم بینینه‌ش له‌سالیکیدا یه‌ک

وه‌رز له‌چه‌ند روژیککی دیاریکراودا ده‌بینیت بو‌عه‌ودال وشیتی ئەم گوله‌یه‌وله به‌هاردا سوچه‌ی

شه‌رمه‌زاری بو‌ده‌بات، چونکه ماوه‌ی نه‌مانی هه‌ر وه‌ک چاویک که ئه‌وه‌نده گریا بی بریندا بووینت .

هه‌رلای حافظ و له‌دیپه‌کانی تردا نیرگزل چوینراوه به‌چاو، به‌لام به‌سیفه‌تی جیاواز، زیاتریش سیفاتی

نازی بو‌وه‌سفرکردنی نیرگزل به‌کاردینیت، وه‌ک له‌م به‌یته‌دا :

چه فتنه بود که مشاطه قفا انگیخت

که کرد نرگس مستش سیاه به سرمه ناز..... ۱۱۸

حافظ له م بهیتهدا جگه له مهستی، سیفتهی (ناز) یشی بو چاو بهکارهیناوه، ئەم مهکرو نازه بهفیتنهیهک دهزانیت، که له لایهن جوانکاری پوژگار هوه (خواهه‌ند) بو نیرگز (چاوی) خوشه‌ویست هه‌رزان کراوه.

دووهم: وهک یار

مه‌به‌ست له‌وه‌یه که شاعیر نیرگیسی چواندوه به‌یارو له‌پیناو به‌رزپرگرتتی، خاسیهت و تاییه‌تمه‌نی نیرگیسی به‌خشیوووه به‌یار، وهک حافظ ده‌لیت:

- به یک کرشمه که نرگس به خودفروشی کرد
فریب چشم تو صد فتنه در جهان انداخت.... ۱۷

لیره‌دا حافظ جیاوازی فریودانی نیرگز له‌گه‌ل چاوی مه‌عشوقدا یهک به‌سه‌د ده‌زانی.
ئه‌حمەد موختار جاف ده‌لیت :

له هه‌ر وه‌قتیکدا نیرگس بیینم له‌لام خوشه

چونکه ئه‌و گوله‌یش نه‌ختی شه‌بیهی چاوی یاره.... ۸۶

لیره‌دا شاعیر ده‌یه‌ویت بلیت له هه‌ر کاتیکدا نیرگس ده‌بیینت شادمان ده‌بییت، هوکاری شادمانیه‌که‌ش ده‌گه‌رپیته‌وه بو هه‌ندیک لیکچون له‌نیوان نیرگزو چاوی یاردا، به‌واتایه‌کی تر چاوی یار زور له‌نیرگز جوانتره و نیرگز له‌چه‌ند شتیکدا له‌م چاوه ده‌چیت، هه‌رئه‌مه‌ش هوکاری شادمانکردنی شاعیره، به‌هه‌مان شیوه که ده‌زانین خواستن جوړیکه له لیکچواندن، لیره‌دا قسه‌له‌سه‌ر خواستنه، بیگومان لیکچوون به‌کارهینراوه، ئەم لیکچوونه‌ش له‌سه‌ر بنه‌مای به‌رامبه‌ری زهنی بنیادناوه، له‌به‌رامبه‌رئه‌مه‌شدا له‌و شوینانه‌ی که له شیعری حافظدا نیرگز خوازراوه بو چاو، ئەم به‌رامبه‌ریه زهنیه، به‌ته‌واوی دیاریکراوه، به‌لام حافظ هه‌ندی جار نیرگز به‌واتای ناوی گشتی به‌کارهیناوه و چاوی مه‌عشوقه‌که‌ی له‌م به‌رزتر ده‌بیینت، راسته شاعیران له‌دوو چه‌مک سود بو یهک وشه وه‌رده‌گرن، شاعران له‌یه‌ک جیگه‌دا حاله‌تی نیرگزا له‌به‌رامبه‌ر چاودا ده‌بینن، له‌شوینیکی تردا چاو بالاتر له‌نیرگز ده‌زانن، له‌شیعری حافظداو له‌و شوینانه‌ی که لیکچوون به‌شیوه‌یه‌کی زهق دیار به‌کارهینراوه، وشه‌ی نیرگز و چاو ده‌بیینت، که هه‌ردوکیان به‌واتای ناوی گشتیه، کاتیک له شیعره‌کانی حافظ ده‌کوڵینه‌وه، حافظ چاو مه‌ستی ئەمانه له‌سه‌ر نیرگز، به‌رز راده‌گریت، چونکه لیکچوواندن بالایی له‌مانه‌دا به‌کارهیناوه.

مه‌وله‌وی ده‌لیت :

نهرگس وهمه‌س مه‌س مدیو کین ئه‌و که‌س

گوشه‌ی چاک دل وهرنه‌دو جه‌ ده‌س..... ۴۷۴

مه‌وله‌وی زور به‌هه‌ستیکی ناسکه‌وه ده‌یه‌ویت بلیت نیرگز به‌چاوی مه‌سته‌وه ده‌پروانی، کی هه‌یه له خوشیدا سه‌رخوش نه‌بییت و داوینی دلی خوی له‌ده‌ست نه‌دا، لیره‌دا مه‌وله‌وی نیرگزی ئه‌وه‌نده به‌مه‌کرو حیه‌باز ناو بردوه، به‌شیوه‌یه‌ک گه‌ر بو ساتیک ته‌ماشای بکه‌یت، خوت ده‌ده‌یت به‌ده‌سته‌وه، واته له‌ژیر ئه‌و مه‌کرو نازه ده‌رناچیت، به‌شیوه‌یه‌ک گه‌ر سه‌د یاری تری هه‌بییت ده‌ستیان لی‌هه‌لده‌گری .

مه‌لای جه‌زیری ده‌لایت :

- ئیلاهی نیرکزا مه‌ی مه‌ست ونازک

ژده‌ستی خواریو به‌د خواهان بیاریز... ٦٣٥

- ژرنا نرگس و ته‌ی مه‌ست و خون ریز

زهمان بوو‌عه هدی جه‌نگ ئه‌نگیزی جه‌نگیز... ٤٢٣

شاعر لی‌رده‌دا یاره‌که‌ی وه‌ک نیرگزله ده‌بینیت له جوانی وناسکی دا، به‌مه‌ش شاعری مه‌ستکردوه‌و که‌وتوه‌ته داویه‌وه، بۆیه داوا له‌خوا ده‌کات له‌ده‌ست به‌دکاران بیاریزی

سیتیهم: وه‌ک گۆل

مه‌به‌ست له‌وه‌یه که‌شاعیر نیرگسی وه‌ک گۆله‌ سروشتیه‌که به‌کاره‌یناوه، له‌پیناو ده‌رخستی جوانی و سه‌رنج‌کیشی و میکانیزی کارلیکی له‌سه‌ر بینهری، وه‌ک حافز ده‌لایت:

بگشا به‌ شیوه نرگس پرخواب مست را

و از رشک چشم نرگس رنا به‌ خواب کن... ٤٩٥

حافز له (١٠) به‌یت له‌شعره‌کانیدا به‌رزی چاوی خۆشه‌ویسته‌که‌ی به‌سه‌ر نیرگزله ده‌خاته‌روو، له هه‌موو ئه‌م به‌یتانه‌دا، نیرگزله واتای ناوی گشتی خۆی به‌کاره‌اتوه، جگه له‌به‌یتی کۆتایی، که‌له‌ویدا وشه‌ی نیرگزله دوباره بوه‌ته‌وه، نیرگزی یه‌که‌م به‌واتای خوازه‌یی و دووهم به‌واتای گشتیه.

-هر کجا آن شاخ نرگس بشکفد

گلر خانش دیده نرگسدان کنند... ٣٤٥

-چون تویی نرگس باغ نظر ای چشم و چراغ

سرچرا بد من دلخسته گران می داری... ٢٥٦

به‌یتی هه‌وته‌م ته‌نه‌ها به‌یتیکه، که حافز خۆشه‌ویسته‌که‌ی چواندوه به‌نیرگس، له‌م به‌یته‌دا چه‌ند سیفاتیکه‌ی هاوبه‌شی خۆشه‌ویسته‌که‌ی له‌گه‌ل نیرگسدا تیکه‌ل ده‌کات، جیاکردنه‌وه‌ی ئه‌م دوانه له‌گه‌ل یه‌کتیری زۆر دیشواره، وشه‌ی نیرگزلای حافز خۆشه‌ویسته، چونکه نه‌یتی وشه‌ی حافزه، له‌باخدا نیرگزله به‌هۆی روسپی له‌گه‌ل ته‌واوی گۆله‌کان دا چاوی پوونترو نه‌وازتره، به‌وته‌ی پیشینان وتویانه ئاوی نیرگزله بکریته هه‌ر چاویکه‌وه، ده‌بیته هۆی پوونکردنه‌وه‌ی، واته چاک ده‌بیته‌وه، هه‌ر له‌به‌رته‌مه‌شه ئه‌م گۆله‌ لای حافز زۆر خۆشه‌ویسته و له‌ناو هه‌موو گۆله‌کاندا زیاتر دلی ده‌کاته‌وه، واته چرای ژیان و نوری چاوی حافزه، به‌لام له‌به‌رامبه‌ر حافزدا نه‌یتی پارێزده‌کات، له‌نیوه به‌یتی دووهم دا پرسپاری (سرچرا برمن دلخسته گران می داری) داوا له‌خۆشه‌ویسته‌که‌ی ده‌کات، ده‌ست له‌م سه‌رگه‌ردانی هه‌لگرت، حافز به‌ئاگایی له‌وه‌ی که سه‌رگه‌ردانی سیفته‌ی خودی و جیا‌نه‌بوونه‌وه‌ی نیرگزه، به‌لیکچواندنی مه‌عشوق، نیرگزی زۆر به‌لیه‌توانه له‌گه‌ل به‌شه‌کانی شعردا تیکه‌لکردوه .

حه‌مدی ده‌لایت:

وه‌کو عاشق هاتوو‌ته ده‌ری نیرگسی بیمار

یادی وه‌ته‌نی کردوه یا گوشه‌ی گولزار ... ل. ٢٣١

به لآم لیره دا نیرگز وهک گولی به هار باسده کات و دهکاته عاشقیکی بریندارو دلشکاو له بهرامبهر بینینی خوشه ویسته که ی دا.
نالی دهلیت :

فرش بهرکه فی پیسته نیرگس

سهری داخستوه وهک چاوی حه یا... ۴۳۵

نیرگس بووه به مافوری ته بیعت، یاخود به شیوه یه کی تر نیرگز بوئه وهی مه عشوقه که ی نالی له پی پی له سهر دابنیت، واته له سهر بر اوو بیشیلی له شه رمه زاریدا سهری خوی داخستوه، نالی ئه م خوره شته ی نیرگزی کردوه به پرمزی شهرمنی بوخوی به که م زانینی نیرگز بهرامبهر به یار .
وهلی دیوانه دهلیت :

نیرگس ئه بینم چاوم کویر ئه بی

هلوای گوله زهره له لآم سویر ئه بی... ۵۸

لیره دا شاعر دوروی جوان ده داته نیرگز، چ وهک ناوی گولا، چ وهک چاوی یار که به بینینی، توانای سهیرکردنی نییه، به هو ی گاریگه ری، چاو کویری دهکاته ئه و په ری سیفاتی به هیزی نیرگزه که، له لایه کی تریشه وه ئاوی گوله زهردی نیرگزو فرمیسی چاوی یاره که ی، له یه ک کاتدا ده خاته روو تامی سویری و فرمیسیک زال دهکات به سهر شه ونمی نیرگزا .
حافظ دهلیت:

در دیرمغان آمد یارم قدمی در دست

مست از می و میخواران از نرگس مستش مست ۲۷...

له م به یته دا مهستی یار له نوشینی مه ی داده بینیت، به لآم مهستی و مه یخوران که به گشتی ده بیت به نوشینی شهراب مهستیون، به مه بهستی چاوی یاری ده زانیت، واته مهستیون له نیرگزا یار له ئاستیکدایه، که به بینینی مهستیانده کات .
مه حوی دهلیت :

به غه مزه ی نازوه وه ئه و سهری نازه که ی چوه گولشه ن

که نیرگز و ابووه چاوی سپی، سهروی بووه تو پال... ۴۵۳

حه مدیش دهلیت:

وه ره مه ستانه بو گولشه ن به مه خموری نیگاهی

به کویری چاوی نیرگس جا له مه ولا مهست وشه هلابی... ۷۶

وه فای دهلیت:

مهستی وه نیرگزه کاله م ده گریم بو له پی تو

شیشه بو جامی شهراب کولی گریه م له گهل رو... ۷۳

زور به ئاشکرا وه فای مهستیون نیرگزی کال (چاو) ده خاته روو، له گهل راده ی به هیزیو سهرنجر اکیشی وه نیرگزه، بو یه گریان دهکاته پیشه و چاره ی په رچه کرداری وه کاریگه ری، له بهرامبهریش دا داوی شوشه ی شهراب دهکات، تاوه کو فرمیسه کانی تییکات .

مهولهویش دهلیت :

جه پرژهی شهونم نهتوی پهردهوه

نهرگسی مهس مهس جهم وهلاو کهردهوه...۵۶

مهحویش دهلیت :

حاجهت نهرگس مهستت بکهم وهصفی بهمهخموری

که چاوی سورمه کیشراوی خودایی بی لهکل چبکا...۳۵۹

مهحوی مهبهستیتهتی بللی چاوی یار، بهسروشستی مهست ئامیزه و پیویست بهوه ناکات بلین شهرابی

خواردوهتهوه، وهک چۆن جاریک بهسروشستی رهشبی وپیویستی به کل نهبی .

حافز دهلیت:

غلام نرگس مست تو تاجدارانند

حزاب باده لعل تو هوشیارانند...۱۹۵

لهم بهیتهدا سیفتهتی نیرگزمهستی، حافز خاوهن تاجهکان، واته ئهو پاشایانهی کهتاجی زیرین

لهسهردهکهن، بهغولامی نیرگزی مهستی خوشهویست دهزانیت، لیردها پهیوهندی شاراوه لهنیوان

(تاجداران و نیرگز) لهگهل بوونی سیفتهتی هاوبهش، لهرهنگی زهردی گهلای نیرگزو گهلای زیرین و

ئالتونی پاشاکان، باشتر دهردهکهویت.

حافز لهیهکیک له چوارینهکانیدا ئاماژه بهتاجداربوونی نیرگزو رهنگی زهردی تاجی دهکات، کهنوسینی

ئهمهش بهبی کاریگهری بهیتهکهی سهروهوی نییه، وهک دهلیت:

- نرگس که کلهدار جهان است بین

کونیز چگونه سر در آورد بزر...۱۱۳

ئهمهده موختار دهلیت :

نیرگسی شههلا غولامی دیدهی مهخمورته

گول وهکو بولبول ههمیشه عاشق ومهجبورته...۴۸

لیردها شاعر نیرگز دهکاته غولام، پییوايه بولبول چۆن شهیدای گولانه وبهبینیان بهجورهها ئواز

دهخوینیت، گولیش بهههمان شیوه عاشقی تویهو بهههموو شیوازیک لهگهلدا دهگونجی .

حافز دهلیت :

نرگس مست نوازش کن مردم دارش

خون عاشق بهقدم گر بخورد نوشش باد...۱۰۵

لهم بهیتهدا حافز سی سیفهت دهداته پال نیرگز: مهستی و دلدانهوه، مردداری، خوین خواری،

دلدانهوهکه پیش ئهم دوو سیفتهتهیه و لهوانی به بهرزتر دادهنی، سهیر لهوهدایه نیرگزههموو

مهستیهکانی تهواوی مهستانی دلدهداتهوه، بهلام پهیوهندی شاراوه و جوانی زور بهوردی دهتوانی

لهنیوان نیرگزو نیوه بهیتی دووهم دا پهیدا بکات.

بهیهکهم سهرنجدان لهوانهیه پهیوهندیکی گونجاو لهنیوان نیرگزو خوین خواریهکهی دا نهبییت، له

دهرهوهی شعردا کاتیک سهیری گولی نیرگز دهکهین وهک گولیک دهبینین که قهدیکی ناو خالی و

خاوهن شه‌ش په‌ری سپیه، له‌ناو خویدا گه‌لایه‌کی به‌ره‌نگ زه‌ردی هه‌یه، که حافظ ئه‌مه‌ی به‌قه‌ده‌ح چواندوه و به‌م شیوه‌و قه‌دو بالایه، حاله‌تی گشته‌ی ئه‌وه‌ی له‌بری چاوی خو‌شه‌ویسته‌که‌ی به‌کاره‌یناوه، که خوینی عاشقه‌که‌ی خو‌ی ده‌نوشی، ئه‌م په‌یوه‌ندیه جوانه‌ی نیوان نی‌رگز و چاوی یار، ئه‌وه‌نده له‌یه‌که‌وه نزیکه، ناتوانی به‌دور له‌یه‌ک سه‌یر بکری، حافظ له‌یه‌ک به‌یت و چوارینه‌ی خویدا، گه‌لای زه‌ردی نی‌رگزی چواندوه به‌قه‌ده‌ح .

حافظ ده‌لیت :

چون غنچه گل قرابه پرداز شود

نرگس به‌هوای می قدح ساز شود...۲۳۶

شيعری تری که حافظ مه‌ست و مه‌ستبونی داییت به‌سه‌ر نی‌رگزا بریتین له:

- در گوشه سلامت مستور چون پوان بود

تا نرگس توبا ما گرید رموز مه‌ستی

- زشوق نرگس مست بلند بالایی

چون لاله باقدح افتاده بر لب جویم...۴۳۶

- علم و فضلی که به‌چل سال بدست اوردم

نترسم آن نرگس مستانه به یغما ببرد...۱۲۵

غلام نرگس جماش ان سهی سرورم

که از شراب غرورش به کس نگاهي نیست...۷۶

سیفه‌تی ترکه حافظ بو نی‌رگزی له واتای خوازودا به‌کاره‌یناییت (جماش) شوخ وشه‌نگییه، که‌ئه‌مه‌ش

هاوتای ئه‌و سیفه‌تانه‌یه که پیشتر باسکران، ئه‌م وشه‌یه‌ش (جماش) به‌م واتایانه به‌کاره‌ینراوه :

۱- شوخ وشه‌نگ، دلفریب، فیلبان، حيله‌باز .

۲- مه‌ست: حافظ له‌دووبه‌یتدا نی‌رگز وهک (جماش) سه‌یر ده‌کات له‌به‌یتیکیاندا نی‌رگز شیخی شاری

جماش وله‌به‌یته‌که‌ی تریاندا نی‌رگز خو‌شه‌ویستی قه‌دو بالا :

-خواب آن نرگس فتان توبی چیزی نیست

تاب آن زلف پریشان نوبی چیزی نسیت...۷۶

پار سایي و سلامت هوسم بود ولی

شیوه ای می کند نرگس فتان که‌مپرس...۵۳۶

مه‌ولانا خالیدی نه‌قشبه‌ندی ده‌لیت :

لا له غه‌مزهی خوین ریژن دل ریشه له‌گه‌ل گیان

وهک نی‌رگس پر فتنه‌ن کی دیویه، که سی جادوو...۴۶

لیرده‌دا شاعر نی‌رگز وهک فیتنه‌و جادوباز ده‌بینی، پییویه به‌چاوه باشقه‌له‌کانی خه‌ریکی فریودانی

خه‌لکه‌و له‌فیتنه‌و کاری له‌م جو‌رده‌ایه .

حافظ یه‌ک سیفه‌ت له‌دوچاودا ده‌بینیت، به‌لام جیاوازیان له‌نیواندا ده‌کات، نی‌رگزی جماش شیخی

شار، به‌هو‌ی تیروانینی سوک ئامیز، یان بی‌زراوه‌وه (محقر) له‌شه‌رابخورانه‌وه وهک حافظ، حافظ

دەخاتە هات وهاوار و هەمان سیفەت لە نیرگزی یاردا، قەدو بالای بە ھۆکاری غروری کەلەودا ھەییە وپیرگری سەیرکردنی ئەو لەوانی تر، سیفەت یەک شتە، بەلام خاوەنەکانی ئەم سیفەتە جیاوازن و دیدگای حافز ھاو پەیوەستە بە ھەریەک لەم جیاوازیانە وە، بەھەر حالاً حافز، لەیەک روانگەو نیرگزی بەبەد خولقی دەبینیت، دەزانیت کەبەدخولقی، یەکیکە لە کارەکانی مروۆفی سەرخۆش، کەسانیک ئەم کارانە دەکەن، کە لە ئەنجامی مەستبوون و سەرخۆشبوونیان زمانی عەقڵیان لە دەست خۆیاندا، خستە پرووی بەد خولقی، لەوروانگەو ھەییە کە حافز لە زەھنی خۆیدا چاوی مەست وینا دەکات، کەخرایی مەستبوونی بەدخولقی ئەنجام دەدات .

مەولانا خالیدی نەقشبەندی دەلیت :

بئ عەقڵی مەکە خالید بادەمی مەمی بئ ناوی

مەستیت ئەوی، بنوارە ئەو نیرگسە مەستانە... ۹۳

لێردا زۆر بەئاشکرا رادەمی بەستبوونی خودی شاعر، دەبەستیتەو بەرادەمی سەیرکردنی نیرگزی، ئەم مەستبوونەش زۆر لە مەستبوونی بادەکە کاریگەر تر دەبیت، ئەمەش لە ئەنجامی روانین و تیرامان لە خودی نیرگزی و چاوی نیرگزی .

مەحوی دەلیت :

وا ھاتەو ئەمی یاران، ئاشوبی دل ئەنگاران

مست ازمی و میخوران از نیرگس مستش مست... ۳۲۲

واتە ئەو یارە گەرایەو کەمایە ناپارەھەتی دۆستانی دل زویرە، خۆی بەخواردنەو ھەمی مەستیبوو و دلدارانیش بەنیرگسی چاوی مەستی سەرخۆش کردو، لێردا پەیوەندی و کاریگەری لەلایەکی نیرگزی لەلایەکی تر وینەکانی شیعری فارسی راستەوخۆ لەلای شاعەر کوردەکان دەردەکەوین .

حافز لەدیری

دلم ز نرگس ساقی امان نخواست بە جان

چرا کہ شیوه ان ترک دل سیه دانست... ۳۷

ھونەریکی زۆر جوان دەخاتە پروو، خوینەر بەخویندەو ھەمی ئەم بەیتەو سەرنجدان لێی دوو واتا لە مێشکی دا لیکەداتەو، یەکیکیان ئەو ھەمی کەچاوشتیک فەرز دەکات کە دلی لێی رەشبوو و ناتوانیت ھیچ ئومیدیکی بئ ھەبیت، ئەمە بەواتای روخساریەتی، دووم واتای دەتوانی بووتری، کە حافز ئاماژە بەرەشی ناو ھەمی چاوی (گلینە)ی خۆشەویستەکەمی دەکات، حافز رەشی لەناو چاودا، وەک چاوی لەددا سەیر دەکات، بەتیروانینی شاعرانەو وەک دل سەیری کردو، وپایەیکی جوان و بەھیزی لەنیوان ئەم دووانەدا دروستکردو، کەخوینەر دەتوانیت بەئسانی پەمی بەمەبەستی بنچینەیی حافز بیات .

سه‌چاوه‌کان:

یه‌که‌م: کوردیه‌کان:

۱. جمال محمەد، دیوانی حەمدی، چاپخانه‌ی سه‌رکه‌وتن، سلیمانی، ۱۹۸۴
 ۲. ملا عبدالکریم مەدرس و فاتح عبدالکریم، دیوانی نالی، انتشارات کردستان، سنه، ۱۳۸۹
 ۳. ملا عبدالکریم مەدرس، محمەد مەلا کەریم، دیوانی مەحووی، انتشارات کردستان، سنه، ۱۳۸۹
 ۴. دیوانی مەولانە خالیدی نەقشبه‌ندی، ۱۹۸۳
 ۵. ملا عبدالکریم مەدرس، دیوانی مەوله‌وی، انتشارات کردستان، سنه، ۱۳۷۸
- دووه‌م: عەرهبییه‌کان:

۱. بـدیـع محمد جمعة، دراسات في الأدب المقارن، دار النهضة العربية للطباعة والنشر، بيروت، لبنان، ط ۲، 1980
۲. دانیال هنری باجو، الادب العام والمقارن، ت: غسان السيد، منشورات، اتحاد الكتاب العرب، سوريا، ۱۹۹۷.
۳. سعد علوش، اشكاليه التيارات و التاثيرات الادبية في الوطن العربي، المركز الثقافي، العربي، الدار البيضاء، المغرب، ۱۹۸۶.
۴. عزالدين مناصرة، أعمال الملتقى الأول للمقارنين العرب حول موضوع الأدب المقارن عند العرب - المصطلح والمنهج، ۲۰۱۳.
- ۵- محمد غنيمي هلال، دور الادب المقارن في توجيه دراسات الادب، المعاصر، نهضة مصر للطباعة و النشر والتوزيع، مصر، ۱۹۹۲.
- سيئيه‌م: فارسبييه‌کان:
- ۶- حافظ، ديوانی حافظ، تهران، ۱۹۲۰
- ۷- رۆژنامه‌ی همشه‌ری ژماره‌کانی (۱۷۳۸-۱۷۳۹-۲۳۴۰-۲۳۴۱)

ورده نرجس بين حافظ الشيرازي و شعراء الكرد

رغم ان النرجس من اجمل و أزنك الورد في الطبيعة وجودا مع ذلك تدخل في وصف الاحداث، كمفهوم أدبي تكمن روعتها في الاداء، و بالنتيجة تنتج السياق امورا جميله استبقاقيه في التشبيه الادبي المقارن .
اذن تدخل باوج علاقتها من حيث السعه والانعكاس في إطارى الفن والادب عند كل القوميات المعاشه في العالم منذ القدم، مجاوره بحدث سياقى و اعتبارات انعكاسيه برداء وصفى جمالى دون الوقوع فى شباك التناص الادبي.
وحين نتحدث عن جعلها كرمز لجمالیه التاثيرو استخداماتها ضمن علم الجمال الوصفى، حيث استخدمت للمقارنه بالمشبهات، لتزيد المشبه بها جمالا واناقه لغويه. وفي احايين اخرى تدخل (ورده النرجس) الكينونه البشرى مثل جمال الحبيبه سياقا وصفيا كحبيبه ومعشوقه كحاله وصفيه ابداعيه للود والاعجاب الادبي لا غير.
تلك روعه الاستخدام فى الادب الكلاسيكى بنمطيتها الشرقى رداو و ورده النرجسى اداء باروع حالاتها فتصبح حاله من التقدير والافتدار الوصفى فتمكثها من الثبات فى موقعيه الخط الاعلى الادبي من حيث الابداع.
بذلك تمكنت من فتح الابواب الادبيه على مصارعها للمستقبل لمقارنات فى الاداب و فى أماكن اخرى ببقية اللغات، كما وتقوى الاستخدام القاموسى بأوسع مداها عند شعراء الكرد وبدون الوقوع فى المتاهات.

وفى الحقيقه الاستخدام الامثل لورده النرجس ليست بالهين الا برضوخ أدبى وتعمق فى استخداماتها تولج عمقا فى دهاليز التحليل و الوصف الادبى لتصل الاديب الى دفة الابداع. من اجل ذلك قمنا فى بحثنا هذا بالتعريف الوصفى بمفهوم خاص و بكيونه واستخدامات (ورده النرجس) برويه سعدى الشيرازى وجعلناها اساسا للمقارنه والتاثير على شعراء الكرد نموذجا رائدا ، حصرا ليست بقياس تناصى، بل بالابداع التأثيرى و الابداع الادبى فى الاستخدام الوصفى مع مراعات الاختلاف فى وجهات النظر الادبيه المقارنه بتتاجات شعراء الكرد. مهتما ، جادين بالمقارنه الجاده ، و وفق السياق الاكاديمى العلمى.

Flower Nargis between Hafez Shirazi and poets Kurds

Although Narcissus is the most beautiful and balanced roses in nature, however, it is included in the description of events as a literary concept, and the result is that the context produces beautiful and proactive things in comparative literary analogy, so the intervention of its relationship in terms of capacity and reflection in the frameworks of art and bear at all nationalities in the world Since ancient times surrounded by a political event and reflective considerations in a descriptive gown aesthetic without falling into the trap of literary harmony.

And when we talk about making it as a symbol of the aesthetic effect and use within the aesthetics descriptive where used to compare the stimuli to increase the likeness of beauty and elegance of language and at other times interference narcissism human being such as the beauty of the beloved context descriptively as a lover and loved as an innovative condition of creative friendliness and literary admiration.

This is the magnificence of use in classical literature with its Oriental style, robotic and narcissistic, performing its most remarkable cases, becoming a state of appreciation and mastery of my character, which enabled me to maintain the position of the highest literary line in terms of originality.

Thus, she managed to open the literary doors to her future wrestler for comparisons in literature and elsewhere in other languages as well as strengthen the use of grammar in the widest range when the poets of the Kurds and without falling into the maze.

In fact, the best use of narcissus roses is not easy, but with a literary commitment and deep in its uses, it deepens in the analysis and literary descriptions to reach the writer to the helm of creativity.

For this purpose, we discussed the concept of Pekinga and the uses of rose narcissism by seeing Saadi al-Shirazi and making it a basis for comparison and influence on the Kurdish poets as a pioneering model, not exclusively by analogy, but with creative creativity and literary creativity in the use of descriptive literature. . Are interested in serious comparison according to the scientific academic context.